
Оксана ВІЛЬХОВА
(м. Полтава, Україна)

ТЕАТРАЛЬНО-ХОРЕОГРАФІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Дошкільний вік є найкращим періодом для формування фундаментальних фізичних та психологічних якостей дитини. За цей час відбувається інтенсивний розвиток опорно-рухового апарату, формуються правильна постава і координація рухів. Паралельно розвиваються когнітивні функції, емоційно-вольова сфера та соціальні навички. Дитяча хореографія та театральне мистецтво є ефективними засобами всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Систематичні заняття цими видами мистецтва сприяють гармонійному розвитку фізичних, когнітивних та соціально-емоційних сфер, закладаючи міцний фундамент для подальшого навчання та життя.

Одним зі засобів всебічного фізичного і морально-естетичного виховання є дитяча хореографія і театральне мистецтво. Ми спостерігаємо тенденцію, що в українському суспільстві все більше з'являється дітей з особливими освітніми потребами. Поняття «діти з особливими освітніми потребами» є поширеним у спеціальній науковій літературі та охоплює категорії дітей із різними типами порушень фізичного та психічного розвитку. Незважаючи на відмінності типів порушень і ступені їхнього вираження, характерними для дітей з особливими потребами є проблема соціальної дезінтеграції та труднощі у формуванні необхідних життєвих навичок. Ці діти відрізняються несформованістю освітньо-пізнавальної діяльності, рівня довільної регуляції поведінки, мотивації тощо. Тому означена проблема наразі постає особливо гостро.

Використання ігрових та арттерапевтичних засобів у педагогічній роботі з дітьми з особливими потребами розглядали у своїх наукових розвідках П. Варнава, О. Железник, Л. Жеребньова, О. Керик, А. Коростельова, Н. Сулаева, Л. Федорович, В. Шахрай та інші. На розвиток хореографічного та театрального потенціалу у дітей з особливими освітніми потребами робили акцент у своїх працях Є. Кашуба, Л. Макаренко, О. Олефір, В. Масляк, І. Павук, Я. Рева, З. Резніченко, І. Сергієнко, І. Федорченко та інші.

Метою статті є аналіз впливу театрального і хореографічного мистецтва на всебічний розвиток дітей з особливими освітніми потребами.

Сім'я як первинна соціальна інституція відіграє визначальну роль у розвитку дитини. Мікроклімат сім'ї, особливо в ранньому дитинстві, впливає на формування особистості, її психологічне благополуччя та соціальну адаптацію. В Україні, як і в багатьох інших країнах світу, спостерігається зростання кількості сімей, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. До числа таких станів належать аутизм, дитячий церебральний параліч, порушення інтелекту, затримка психічного розвитку та інші. Ці стани часто супроводжуються труднощами у спілкуванні (дитина може ледве говорити або взагалі не говорити), концентрації уваги та зосередженні [1, с. 25].

Діти з особливими освітніми потребами часто стикаються з труднощами у соціальній взаємодії. Вони можуть демонструвати нестандартні форми спілкування, такі як маніпулятивна поведінка, агресія у відповідь на доброзичливість, або, навпаки, повна байдужість до оточення. Ці особливості поведінки можуть викликати у дорослих почуття розгубленості та страху, оскільки традиційні підходи до виховання у таких випадках не завжди ефективні. Важливо розуміти, що такі прояви є наслідком особливостей розвитку дитини та потребують індивідуального підходу. [2, с. 219].

Зазвичай лікування та реабілітація таких дітей зводиться до системи медичних заходів. Незважаючи на високі технічні і наукові досягнення у галузі медицини, вона не в змозі подолати такі захворювання самостійно, тому виникає нагальна потре-

ба знайти методи і засоби, які б допомагали б у розв'язанні цієї проблеми. Залучення дітей з особливими освітніми потребами до театральнo-хореографічної діяльності має надзвичайно важливе значення, адже володіє потужним навчальним, коригувальним, пізнавальним, розвитковим потенціалом [5, с. 52].

Кожна дитина з особливими освітніми потребами по-своєму унікальна, а значить, може по-своєму себе проявити у різних видах діяльності. «Виховання таких дітей засобами театральнo-го і хореографічного мистецтва має свою специфіку, обумовлену анатомо-фізіологічними та психологічними особливостями цієї соціальної категорії. Педагог у своїй діяльності з такими дітьми повинен звернути увагу на відповідну структуру заняття, яка повинна характеризуватися яскравою зміною форм роботи та максимумом емоційних зусиль з боку педагога» [3, с. 70].

Ми маємо досвід практичної театральнo-педагогічної діяльності з вищезазначеною категорією дітей, яким хочемо поділитися з педагогічною громадськістю. Співпрацюючи дітьми різних вікових категорій м. Полтава, хореографічні заняття ми починали традиційно, з розминки, розучування різноманітних танцювальних комбінацій. Підбір музичного супроводу характеризувався динамічністю та ритмічністю. Варто зазначити, що під час взаємодії з дітьми з особливими освітніми потребами важливо вдало підібрати музичний супровід, який повинен відповідати виховним завданням заняття (музика не повинна звучати дуже голосно, спричиняти підвищення збудливості дітей, драгувати їх).

Зауважимо, що під час роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, у проведенні заняття повинні допомагати батьки або волонтери, які триматимуть у полі зору кожную дитину, тому що іноді фахівцеві не вдається передбачити поведінку дитини, а батьки знають її якнайкраще. У критичних ситуаціях педагог повинен діяти блискавично, бути дуже уважним. На наших заняттях ми залучали батьків до спільної танцювальної діяльності, що заспокійливо впливало на дітей, а також вони активно копіювали маму чи тата.

Під час хореографічної діяльності для того, щоб досягнути максимального ефекту, ми чергували види діяльності, актив-

но застосовуючи ігрові технології. Це слугувало переключенню уваги вихованців та підтримці їхнього інтересу до різноманітних форм роботи.

Варто зазначити, що у цьому процесі важлива психологічна готовність педагога-хореографа до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, його глибока обізнаність з фізіологічними та психологічними особливостями кожної дитини, мікрокліматом у сім'ї. Сам педагог, незалежно від свого віку, повинен бути у гарній фізичній формі для того, щоб виконувати всі комбінації разом з дітьми. У кінці заняття ми зазвичай дарували вихованцям символічні подарунки. Так у них складалося позитивне враження від отриманих емоцій у процесі запропонованої діяльності, відбувся фізичний, естетичний та інтелектуальний розвиток і вони з нетерпінням чекали наступної зустрічі.

Окрім хореографічної роботи, ми займаємося з дітьми з особливими освітніми потребами театральною діяльністю. Різновікова група складається із «сонячних» учасників. «Синдром Дауна – це генетичне захворювання, що викликає розумову відсталість, затримку фізичного розвитку, вроджені вади серця» [2, с. 220]. Ці хлопчики і дівчатка досить чутливі, вразливі та відкриті до навколишньому світу. У них відзначається затримка розвитку статичних і мовних функцій. Характерне недорозвинення інтелекту. Мислення у таких дітей характеризується загальмованістю, емоції малодиференційовані й поверхневі. Однак наші вихованці дуже ласкаві і доброзичливі, вони можуть добре засвоїти прості навички і життєві правила. Як показує практика, ці діти залюбки займаються театральною діяльністю.

Спочатку педагог працює над написанням сценарію майбутньої театральної постановки, адаптує його до вікових та фізіологічних можливостей акторів. Сценарій не повинен бути тривалим, щоб не втомлювати дітей. До сценарної постановки можна включати виконання елементарних нескладних танцювальних малюнків. Потім варто на студії звукозапису сценарій озвучити, оскільки «сонячні» діти мають проблеми з артикуляцією. До цього процесу потрібно залучати батьків та родичів акторів. Особливо важливо розрахувати щохвилинно музичне оформлення.

При розподілі ролей фахівець повинен враховувати специфіку контингенту дітей. Педагогу варто взяти також собі роль і брати активну участь у театральному дійстві разом з дітьми, адже спільно з учителем вони більш впевнено почувають себе на сцені. Під час виступу, педагог допомагає дітям з особливими освітніми потребами вчасно зорієнтуватися, що робити далі (в імпровізованій формі), якщо хтось із акторів розгубився або розхвилювався

Виступи «сонячних» дітей перед глядачами, ми сприймаємо передовсім як дитяче свято, показ їх творчого зростання у театральному і хореографічному мистецтві. Відомо, що для того, аби вразити глядача, театральне дійство потрібно відповідно оформити. Ми значну увагу приділяємо підбору костюмів, в яких актори виступатимуть. Їх пошиттям займаються батьки. Костюми повинні бути яскраві, зручні, барвисті, багаті на смислову гаму, емоційно насичені, які випромінюють заряд позитиву, що поліпшує настрій і гармонізує емоційну сферу і дітлахів, і глядачів. Сьогодні, наприклад, під час пошиття костюмів, на нашу думку, варто більше додавати українських мотивів.

Результати проведеного дослідження свідчать про позитивний вплив мистецької терапії на дітей з особливими освітніми потребами. Педагоги відзначають значне поліпшення комунікативних навичок, емоційної стабільності та самооцінки у дітей, які брали участь у програмі. Зокрема, діти з порушеннями мовлення демонструють прогрес у вираженні своїх думок і почуттів через невербальні засоби, такі як рух, міміка та жест.

Ефективність реабілітації дітей з особливими освітніми потребами залежить від багатьох чинників, що взаємодіють. Вік дитини є одним з таких чинників, оскільки він впливає на особливості розвитку та реагування на різні види втручання. Проте не менш важливі якість сімейного виховання та рівень педагогічної компетентності. Комплексний підхід, що передбачає співпрацю сім'ї та педагогів, є найбільш перспективним для досягнення стійких позитивних змін у розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Варнава, П. Театралізована діяльність як засіб розвитку мовлення в роботі з дітьми з особливими потребами. *Дефектолог*. 2020. № 7/8. С. 24–33.
2. Коростельова А. Використання музичного мистецтва на заняттях для дітей з особливими потребами. *Формування сучасного освітнього середовища: теорія і практика* : зб. наук. праць / Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка та ін. Полтава, 2019. С. 219–221
3. Рева Я. Мистецтво як засіб психотерапевтичного педагогічного впливу на дітей із проблемами у розвитку. *Імідж сучасного педагога*. 2006. № 5–6. С. 69–72.
4. Ремезова Н. Музикотерапія в роботі з дітьми з особливими потребами. *Мистецька освіта в інформаційному суспільстві* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., (Полтава, 20–21 трав. 2021 р.) / ред. кол.: Н.В. Сулаєва, В.С. Ірклієнко, Т.В. Саєнко ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. Полтава, 2021. С. 124–126.
5. Сулаєва, Н., Федорович, Л. Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми з обмеженими психічними й фізичними можливостями : навч. посіб. Вид. 2-ге, допов. і переробл. Кременчук : Християнська Зоря, 2010. 164 с.